

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
на дисертацію Кучера Ростислава Станіславовича
«Просторовий дизайн імерсивного театру в контексті мистецьких практик», подану
до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 022 «Дизайн»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

Актуальність теми дослідження

Дисертаційна робота Кучера Р.С. присвячена комплексному аналізу просторового дизайну імерсивного театру – одного з найбільш актуальних і водночас недостатньо досліджених феноменів сучасного сценічного мистецтва. Актуальність дослідження зумовлена кількома чинниками: інтенсивним поширенням імерсивних практик у світі та в Україні, необхідністю їх теоретичного осмислення з позицій дизайну, а також практичним запитом на розробку нових підходів до організації інтерактивних художніх середовищ.

Автор переконливо доводить, що просторовий дизайн у сучасному імерсивному театрі виконує не лише декоративну чи функціональну роль, а виступає центральним чинником, що формує комунікацію між митцем та аудиторією, забезпечує ефект занурення та визначає характер емоційної взаємодії.

Мета дослідження – розкрити концептуальні, теоретичні та практичні аспекти просторового дизайну імерсивного театру в контексті сучасних мистецьких практик, якої автор досягає шляхом вирішення низки завдань, а саме аналізом наукових джерел, уточненням термінологічного апарату, визначенням шляхів застосування новітніх засобів просторового дизайну.

Об'єктом дослідження є просторовий дизайн імерсивного театру як складова сучасного сценічного мистецтва. Предметом – художньо-естетичні принципи та інноваційні засоби просторового дизайну у створенні ефекту занурення як одна з актуальних мистецьких практик.

Методологія дослідження відповідає сучасним вимогам: використано аналітичний, історичний та кейс-метод, що дозволило поєднати системний теоретичний аналіз із зразками міжнародної та української практики.

Структура і зміст дисертації

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (189 позицій) і додатків. Загальний обсяг роботи – 220 сторінок, з них 146 сторінок основного тексту. Така структура є логічною, відповідає заявленій темі й забезпечує цілісність викладу.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи, наукову новизну, практичне значення та особистий внесок здобувача.

Перший розділ присвячено теоретико-методологічним засадам: здійснено історіографічний огляд, уточнено понятійно-категоріальний апарат, аргументовано необхідність міждисциплінарного підходу.

В другому розділі проаналізовано еволюцію просторового дизайну: від фізичних середовищ до віртуальних просторів, відзначено ключові домінанти – ефект занурення, партиципаторні практики, «реалістичність» інтер'єрів, інтеграцію мультимедійних технологій.

У третьому розділі окреслено сучасні імерсивні стратегії просторового дизайну, розглянуто поняття «архітектури афекту», естетики залучення, мультимодальності, питання національної ідентичності тощо. Особливу увагу приділено українській театральній практиці.

У висновках узагальнено результати, підтверджено досягнення мети та вирішення поставлених завдань.

Зміст розділів послідовно відображає логіку дослідження: від базових теоретичних положень – до сучасних проектних стратегій і культурних вимірів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження Кучера Р.С. полягає у тому, що:

- вперше у вітчизняній науці дизайн розглянуто як ключовий чинник у створенні імерсивного театального простору, інтегрований із технологічними та комунікативними аспектами;
- систематизовано підходи до аналізу простору в імерсивному театрі та запропоновано класифікацію його моделей (занурення, партиципація, реалістичність, мультимедіалізація);
- уточнено термінологію (імерсивний театр, мистецькі практики, site-specific, вистава-променад, енвайронмент, мультимедійні технології) у відповідності до сучасного дискурсу;
- розвинено концепцію просторового дизайну як «архітектури афекту», що формує тілесно-сенсорний досвід глядача;
- запропоновано підходи до аналізу українських імерсивних практик і визначено їхні особливості в контексті міжнародних тенденцій.

Теоретичне і практичне значення дисертації

Теоретична цінність дослідження Р.Кучера полягає у тому, що автору вдалося системно уточнити й узгодити категоріально-понятійний апарат, який стосується

феномену імерсивного театру та його просторового дизайну. У роботі подано зважені дефініції понять «імерсивний театр», «мистецькі практики», «site-specific», «енвайронмент», «вистава-променада», «мультимедійні технології», що виключно важливо для формування наукового дискурсу в цій галузі. Відтак дисертація знімає термінологічну розпорошеність та невизначеність, притаманну до цього часу дослідженням і пропонує уніфіковані рамки, необхідні для подальших наукових розвідок.

Крім того, вагомим внеском є формування цілісної моделі просторового дизайну імерсивного театру як багатокомпонентної системи, що поєднує архітектурні, сценографічні, мультимедійні та комунікативні елементи. Дисертант переконливо доводить, що просторовий дизайн не є другорядною частиною художнього процесу, а функціонує як концептуальний «каркас», що забезпечує інтерактивність, афективність і сенсорну насиченість театральної події. У цьому полягає фундаментальне значення роботи для подальшого розвитку дизайн-теорії у ділянці театрознавства.

Практичне значення дисертації полягає в широкому спектрі можливостей застосування її результатів. Запропоновані автором підходи можуть бути використані:

- у проектній діяльності сценографів та дизайнерів середовищ для розробки просторових рішень у театральних постановках, інтерактивних інсталяціях, музейних і виставкових експозиціях;

- у роботі режисерів і продюсерів імерсивних проектів, які завдяки систематизації стратегій просторової організації отримують інструментарій для більш ефективної взаємодії з аудиторією;

- у навчальному процесі закладів вищої освіти під час викладання спецкурсів з імерсивного дизайну, сторітелінгу, просторового проектування, інтерактивних мистецьких середовищ і нових медіа;

- у створенні навчально-методичних посібників та практикумів для студентів мистецьких і дизайнерських спеціальностей, що дозволить закріпити результати дослідження у підготовці майбутніх фахівців;

- у практиці сучасних культурних інституцій (театрів, арт-центрів, музеїв, креативних просторів), які впроваджують нові формати взаємодії з глядачем і шукають ефективні дизайнерські рішення для досягнення ефекту занурення.

Таким чином, дисертація Кучера Р.С. має значення як для теоретичного поглиблення наукового розуміння природи просторового дизайну імерсивного театру, так і практичного втілення – надає реальні інструменти для проектної, освітньої та мистецької діяльності.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях

Результати дослідження апробовано на численних всеукраїнських наукових конференціях, що свідчить про активне залучення здобувача до наукового дискурсу. Основні положення опубліковано у 15 наукових працях, серед яких є публікації у виданнях, індексованих Scopus та Web of Science, що відповідає критеріям МОН для захисту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту роботи, її відповідність спеціальності

Зміст дисертації повністю відповідає паспорту спеціальності: досліджено проектні підходи до організації середовища, розглянуто композицію та ергономіку просторових рішень, інтеграцію новітніх технологій, аспекти культурної ідентичності й комунікації.

Зауваження та побажання

Загалом дисертаційна робота Кучера Р.С. справляє враження цілісного та зрілого дослідження, яке виконано на високому науковому рівні. Разом з тим, варто зазначити кілька моментів, що можуть стати перспективними напрямами подальших наукових пошуків автора.

1. Хоча у роботі наводяться приклади зарубіжних і українських імерсивних практик, було б доречно розширити порівняння різних національних моделей організації простору. Зокрема, більш докладно окреслити відмінності між західноєвропейськими, британськими та українськими тенденціями, що надало б дослідженню ще більшої глибини та універсальності.

2. У роботі вагомо представлено роль мультимедійних технологій, однак перспективним виглядає більш докладний аналіз питань інтеграції новітніх VR/AR-рішень, алгоритмів штучного інтелекту та сенсорних технологій у дизайн простору, що відкриває для імерсивного театру ще ширший спектр інновацій.

3. Автор зосередився на концептуальних засадах і практичних прикладах, проте у майбутньому варто розробити методичні рекомендації чи практичні алгоритми для фахівців – наприклад, схеми проектування маршруту глядача, чек-листи для безпечної організації інтерактивних просторів, інструктивні матеріали для дизайнерських та режисерських команд.

4. У сучасному культурному та дизайнерському дискурсі є актуальним аспект sustainable design, що передбачає увагу до екологічності матеріалів, повторного використання конструкцій, енергоефективності мультимедійних систем. Бажано це врахувати і відтворити в роботі, зважаючи на масове виробництво культурних продуктів.

5. Дисертант слушно підкреслює роль глядача як співтворця дійства. З цієї точки зору перспективним є розширене осмислення питань інклюзивності: як адаптувати імерсивні простори для людей з обмеженою мобільністю чи сенсорними особливостями, як проектувати маршрути, доступні для різних аудиторій. Розгляд такого аспекту надав би роботі ще більшої суспільної значущості.

Наведені зауваження жодним чином не знижують загальної оцінки дисертації. Вони радше позначають горизонти для подальших досліджень здобувача, які можуть сприяти розширенню і поглибленню наукової проблематики.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Кучера Ростислава Станіславовича «Просторовий дизайн імерсивного театру в контексті мистецьких практик» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що відповідає основним критеріям сучасної наукової праці на здобуття ступеня доктора філософії.

Авторові вдалося:

- обґрунтувати актуальність і сформулювати цілісну методологію вивчення просторового дизайну імерсивного театру;
- здійснити системний огляд джерельної бази й уточнити понятійний апарат;
- виявити етапи еволюції просторових рішень від традиційної сценографії до багатовимірних інтерактивних середовищ;
- проаналізувати сучасні стратегії імерсивного дизайну з урахуванням афективних, комунікативних і культурно-ідентичних чинників;
- окреслити як міжнародний, так і український контекст, підкресливши специфіку вітчизняних практик;
- обґрунтувати теоретичну новизну та продемонструвати прикладне значення результатів для сучасного театрального та дизайнерського процесу.

Дисертація написана на високому академічному рівні, вирізняється логічною структурою, доказовістю викладу, використанням сучасних методологій і широкої джерельної бази. Наукові положення обґрунтовані, мають значення для розвитку дизайну, театрознавства, культурології та суміжних дисциплін.

За своїм змістом, структурою, науковою новизною, рівнем апробації та кількістю публікацій дисертаційна робота Р.С. Кучера «Просторовий дизайн імерсивного театру в контексті мистецьких практик» відповідає спеціальності 022 Дизайн та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р.

